

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Vzdělávací modul

Občanské a sociální kompetence

Databanka výukových materiálů

Publikace vznikla v rámci projektu Zvýšení kvality vzdělávání žáků, rozvoje klíčových kompetencí, oblastí vzdělávání a gramotností, reg. č. CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_011/0000664 (2017–2019), financováno z Evropských sociálních fondů, řešiteli projektu jsou Univerzita Karlova, Masarykova univerzita, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Technická univerzita v Liberci a META, o.p.s.

Shrnutí výstupů z práce sekcí KA3 k tématům řešeným v projektu

Aktivní občanství

Zastoupení tématu v RVP ZV

RVP ZV rozpracovává klíčové kompetence do jednotlivých vzdělávacích oblastí, tento postup je naznačen v úvodní charakteristice vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět.

Doporučené zdroje k výuce

Ondřej Kadlec Prezentace Aktivní občan, <https://drive.google.com/drive/u/1/folders/0By0Odgi-SM4GZnF5SmpzYIVKUW8>

Video občanský aktivita <https://www.youtube.com/watch?v=kdSLSHtDFsU>

K tématu aktivní participace na životě společnosti, lekce Naše škola, Naše obec, Veřejná politika, Já občan, Veřejný problém na webu Centra občanského vzdělávání

<http://www.vychovakobcanstvi.cz/pvo/nase-skola>

<http://www.vychovakobcanstvi.cz/pvo/nase-obec>

<http://www.vychovakobcanstvi.cz/pvo/verejna-politika-0>

<http://www.vychovakobcanstvi.cz/pvo/ja-obcan-0>

<http://www.vychovakobcanstvi.cz/pvo/verejny-problem>

Metodické komentáře a úlohy ke standardům základního vzdělávání výchova k občanství: <http://www.nuv.cz/vystupy/metodicke-komentare-zv-vychova-k-obcanstvi?highlightWords=metodick%C3%A9+koment%C3%A1%C5%99e+v%C3%BDchova+ob%C4%8Danstv%C3%AD>

Škola pro demokracii Metodická podpora pro práci žákovských parlamentů, <http://www.skolaprodemokracii.cz/>

Finanční a právní gramotnost

Doporučené zdroje k výuce

Jako východisko k výuce Finanční gramotnosti lze doporučit materiál NUV:

Katalog materiálů pro rozvoj finanční gramotnosti (Hesová, 2014) dostupný je zde: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=63902&view=2939&view=2939>

Dle autorů lze v katalogu najít „*anotace vybraných materiálů a seznamy materiálů vhodných pro podporu finanční gramotnosti, které jsou prezentovány prostřednictvím bibliografických údajů.*“

Kromě tohoto sumativního zdroje lze na uvedeném portálu (<https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=2939>) nalézt přehled dalších zdrojů roztříděný do kategorií:

Publikace NÚV, VÚPO a NÚOV, které obsahují metodické návody a doporučení, přehledové studie, analýzy.

Učebnice a příručky, zde nalezneme přes tři desítky tipů na nejrůznější učební materiály od tematicky zaměřených učebnic, např.:

KAŠOVÁ, J. a kol. *Rozumíme penězům pro 2. stupeň základní školy, AISIS*

SKOŘEPA, M.; SKOŘEPOVÁ, E. *Finanční a ekonomická gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia, Scientia 2008*

Deskové hry:

OECONOMICA - hra (Scio, <http://new.lorisgames.cz/cs/oeconomica>)

VODIČKA, J., PETÝRKOVÁ, L. *Desková hra Zahrada* (Generation Europe, 2011)

Mezi kmotry (<https://www.transparency.cz/deskova-hra-mezi-kmotry/>)

Online hry:

Jedná se o několik interaktivních her připravených ČNB: Strážce brány, Kapitán inflace a Závodníci - <http://www.chranimekorunu.cz/>

Netypická je „flashová“ hra GhettoOut zasazená do prostředí nadprůměrně početných rodin s vysokým počtem nezaměstnaných. http://www.ghettout.cz/index_2.php

Doporučen pořad ČT – Krotitelé dluhů: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10213556322-krotitele-dluhu/309292320110028>

Občanské pojetí národa a formování regionální a národní identity

Doporučené či reflektované prameny k této tematice (odborné publikace, metodické opory, učebnice, projekty apod.)

EMMERT, František. Státní občanství na území České republiky v minulosti a současnosti. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-163-2.

GELLNER, Ernest André. Národy a nacionalismus. [1. vyd.]. Praha: Josef Hříbal, 1993. Poznání (Hříbal). ISBN 80-900892-9-1.

GELLNER, Ernest André. Nacionalismus. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. ISBN 80-7325-023-3.

HEYWOOD, Andrew. Politologie. 3. vyd. Přeložil Zdeněk MASOPUST. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-115-1.

HEYWOOD, Andrew. Politická teorie. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. Politologie (Eurolex Bohemia). ISBN 80-86861-41-4.

HROCH, Miroslav, ed. Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-20-2.

MACURA, Vladimír. Znamení rodu. České obrození jako kulturní typ. Praha: Československý spisovatel, 1983.

VODIČKA, Karel a Ladislav, CABADA. Politický systém České republiky: historie a současnost. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-893-7.

Multikulturní výchova

Vybrané (nepedagogické) teoretické zdroje

BALVÍN, Jaroslav. Andragogika a filozofie: v aplikaci na romskou kulturu [CD-ROM]. Praha: Hnutí R, 2011.

Požadavky na systém: Adobe Acrobat Reader (na disku). ISBN 978-80-86798-15-8.

BARŠA, Pavel et al. Krize v multikulturalismu: multikulturalismus v krizi: kolektivní monografie. 1. vyd. Ústí nad Orlicí: Oftis ve spolupráci s katedrou kulturních a náboženských studií Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, 2012. 264 s. ISBN 978-80-7405-188-3.

BARŠA, Pavel. Orientálcova vzpoura: (a další texty z let 2003-2011). 1. vyd. Praha: Dokořán, 2011. 326 s. Bod. ISBN 978-80-7363-374-5.

BITTNEROVÁ, Dana, ed. a MORAVCOVÁ, Mirjam, ed. Etnické komunity v české společnosti. Vyd. 1. Praha: Ermat, 2006. 411 s. ISBN 80-903086-7-8.

BURDA, František et al. Člověk jako východisko dialogu kultur. 1. vyd. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2013. 2 sv. (89; 139 s.). Studia transculturalia; 1. ISBN 978-80-7405-315-3.

FUJDA, Milan, KUNDOVÁ KLOCOVÁ, Eva, ed. a KUNDT, Radek, ed. Identity v konfrontaci: multikulturní výchova pro učitele/učitelky SŠ a ZŠ. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 445 s. ISBN 978-80-210-5558-2.

HIRT, Tomáš, ed. a JAKOUBEK, Marek, ed. Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 279 s. ISBN 80-86898-22-9.

MARADA, Radim, ed. Etnická různost a občanská jednota. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2006. 310 s. Sociologická řada; sv. č. 3. ISBN 80-7325-111-6.

MURAD, Salim, ed. a SAPÍK, Miroslav, ed. Evropská dimenze výchovy k občanství. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra společenských věd, 2002. 168 s. ISBN 80-7040-589-9.

PREISSOVÁ, Andrea. Multikulturalismus – ztracené paradigma?. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 202 s. ISBN 978-80-244-4134-4.

PREISSOVÁ, Andrea. Za hranice multikulturalismu. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. 164 stran. Monografie. ISBN 978-80-244-4966-1.

UHEREK, Zdeněk a kol. Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2008. 259 s. ISBN 978-80-87112-12-0.

Vybrané doporučené pedagogické prameny reflektující tematiku

MOREE, Dana et al. Než začneme s multikulturní výchovou: od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu. Praha: Člověk v tísni, 2008. 110 s. ISBN 978-80-86961-61-3.

BURYÁNEK, Jan et al. Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy: projekt Varianty. [Praha]: Člověk v tísni v Nakladatelství Lidové noviny, ©2004. 518 s. ISBN 80-7106-715-6. Dostupné také z: <http://www.varianty.cz>.

Kapitoly z multikulturní tolerance: soubor vybraných příspěvků a cvičení. Praha: SVLP EIS UK, 2002. 160 s. Člověk a jeho práva; sv. 17. ISBN 80-902345-6-9.

KNÁPEK, Pavel, ed. Interkulturní soužití v kontextu vyučování, kultury a literatury. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2012. 238 s. ISBN 978-80-7395-547-2.

MOREE, Dana a BITTL, Karl-Heinz. Dobrodružství s kulturou: transkulturní učení v česko-německé práci s mládeží. Plzeň: Koordinační centrum česko-německých výměn mládeže Tandem, 2007. 148 s. ISBN 978-80-7043-566-3.

MOREE, Dana. Základy interkulturního soužití. Vydání první. Praha: Portál, 2015. 204 stran. ISBN 978-80-262-0915-7.

PREISSOVÁ, Andrea, CICHÁ, Martina a GULOVÁ, Lenka. Jinakost, předsudky, multikulturalismus: možnosti a limity multikulturní výchovy. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 234 s. ISBN 978 80-244-3287-8.

PŘIBÁŇ, Jiří. Jací můžeme být?: Podoby demokracie a identity v multikulturní situaci. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. 115 s. Post; sv. 8. ISBN 80-86429-30-X.

Elektronické zdroje, portály

<https://www.clovekvtsni.cz/cs>

<http://www.inkluzivniskola.cz/pedagogicka-prace-s-diverzitou/multikulturni-vychova>

<http://www.obcankari.cz/>

Mezináboženský dialog a náboženský fundamentalismus

Vztah ke kurikulu a ke školní a společenské realitě

Celkový aktuální přehled učebnic, ve kterých se témata náboženství vyskytují, je uveden v diplomové práci „Náboženství v současných učebnicích pro základní školy a nižší stupeň gymnázií“ zde: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120279064>

Materiály, použitelné k výuce tématu náboženství jsou dále dostupné například na těchto webech:

Aktivní učitel, heslo: náboženství: <http://www.activucitel.cz/predmety/obcanska-vychova/?grade=>

Metodický portál výchova k občanství, heslo: úvod do filosofie a religionistiky: <http://www.vychovakobcanstvi.cz/lekce?cat=rvp&urvpcat=ss&up=110&uc=111&page=1&perpage=20>

Krajina, příroda a člověk

Použitá literatura, doporučené odkazy a publikace k tématu

NOVÁKOVÁ, P. *Vlastnoruční výroba hudebních nástrojů a jejich využití v hodině hudební výchovy na základní škole* [online]. Brno, [cit. 2018-11-30]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/o8hid/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Daniela Taylor, Ph.D.

KOZÁKOVÁ, M. *Výtvarné lekce inspirované malířem Rudolfem Filou*. [online]. Brno, [cit. 2018-11-30]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2012. Vedoucí práce: doc. PaedDr. Hana Stadlerová, Ph.D.

STADLEROVÁ, H. a kol. *ZOP Zkušenost, odbornost, praxe v psychodidaktické přípravě učitele výtvarné výchovy v primárním vzdělávání*. Brno: MU Brno, 2010. 250 s. ISBN 978-80-210-5399-1.

www.drumben.cz – metodické kurzy *Jak používat DRUMBEN, multifunkční didaktickou pomůcku*.

<http://jaknahudebku.blogspot.cz/2016/05/spachtle-aneb-za-malo-penez-iii-aktivni.html>

<https://buggyandbuddy.com/wp-content/uploads/2013/03/g.jpg>

<http://donsmaps.com/images20/bullroarerIMG0440.jpg>

<http://www.emaproject.eu/images/bullroarers/01-Bullroarer-of-wood.jpg>

<http://www.uilenelf.nl/3560-5866-thickbox/klanktrommel.jpg>

<https://www.stepbystepeikaiwa.jp/wp-content/uploads/2017/08/make-a-kalimba-010.jpg>

http://4.bp.blogspot.com/_gggInARkQUs/TFRfPLoZdtI/AAAAAAAAA1Y/0JkWWPNURIY/s1600/Orffabet+002.JPG

<https://www.cabaneaidees.com/wp-content/uploads/2015/06/piano-pouce.jpg>

http://3.bp.blogspot.com/_OvkXIKyAmo0/TNomhD9Kcol/AAAAAAAAABdc/bZok1M0FXXY/s1600/IMG_5387.JPG

<https://i.pinimg.com/736x/04/33/06/043306cbfb0a08a78345de2830f2ad2e.jpg>

<http://cdn.wonderfuldiy.com/wp-content/uploads/2014/10/outdoor-music-station-1.jpg>

COUFALOVÁ, M. – MEDEK, I. – SYNEK, J. *Hudební nástroje jinak. Netradiční využití tradičních hudebních nástrojů a vytváření jednoduchých hudebních nástrojů*. Brno, JAMU 2013.

RVP ZV 2017 <http://www.msmt.cz/file/41216/>

<https://inkluzieok.upol.cz/site/events/slyset-jinak-vyroba-netradicnich-hudebnich-nastroju-pro-zs-a-ms-praminek-brno/>

v prezentaci (Dvořáková, P., 2019)

LITERATURA

Odborné prameny

DVOŘÁKOVÁ M., PAJPACHOVÁ V. Úloha výchovy k občanství v základním vzdělávání očima „občankářů“. *Gramotnost, pregramotnost a vzdělávání, 2019, roč. 3, č. 1, s. 87 - 107*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019. ISSN 2533-7882.

Eurydice (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency)_*Výchova k občanství v Evropě*. EACEA, 2012. ISBN 978-92-9201-357-8. Dostupné na https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/citizenship-education-europe_en

HESOVÁ, A. a kol. Finanční gramotnost ve výuce. Praha: VÚP, 2011. <http://www.nuv.cz/vystupy/financni-gramotnost-ve-vyuce>.

HESOVÁ, A. Katalog materiálů pro rozvoj finanční gramotnosti. Praha: NÚV, 2014. <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=63902&view=2939&view=2939>

HOLMAN, R. *Americká finanční krize, hrozba pro světovou ekonomiku?* Sborník textů. Centrum pro ekonomiku a politiku, Praha 2008, ISBN: 9788086547657, Musílek, P. *Příčiny globální finanční krize a selhání regulace*. In Český finanční a účetní časopis 4/2008.)

JANÍK, T. *Znalost jako klíčová kategorie učitelského vzdělávání*. Brno: Paido, 2005. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-080-8.

KERR, D., STURMAN, L., SCHULZ, W., BURGE, B. *ICCS 2009 European Report Civic knowledge, attitudes, and engagement among lower-secondary students in 24 European countries*. Dostupné na <https://www.iea.nl/studies/iea/iccs/2009>

KERR, D., STURMAN, L., FRIEDMAN, T. *Priorities for Civic and Citizenship Education in Europe*. Dostupné na <https://research.acer.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1020&context=civics>

PRESSLEROVÁ, P., NĚMEC, Z., HOLCEPL, R. Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami v rozvoji občanských a sociálních kompetencí pohledem učitelů. *Gramotnost, pregramotnost a vzdělávání, 2019, roč. 3, č. 1, s. 87 - 107*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019. ISSN 2533-7882.

STADLEROVÁ, H., TAYLOR, D., KOZÁKOVÁ, M. Přínos vzdělávací oblasti Umění a kultura pro rozvoj dítěte. *Gramotnost, pregramotnost a vzdělávání, 2019, roč. 3, č. 1, s. 87 - 107*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2019. ISSN 2533-7882.